

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ І НАУКИ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Дослідження стану фінансування вищої освіти і науки в Україні та досвіду розвинених країн стало основою для формулювання висновку про необхідність підвищення ролі ЗВО при залученні фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення реалізації їх соціально-економічних функцій. Найбільш перспективними напрямками забезпечення достатності фінансових ресурсів для ЗВО в сучасних умовах визначено розширення практики державно-приватного партнерства та вдосконалення системи освітнього кредитування. Реалізація зазначених завдань в сучасних умовах вимагає активної підтримки з боку держави, що обумовлює доцільність формулювання основ державної фінансової політики у сфері вищої освіти та науки.

Сучасний етап реформування системи вищої освіти України супроводжується формуванням нових підходів до трактування сутності та визначення ролі вищої освіти при забезпеченні макроекономічних інтересів держави, відбувається підвищення значимості економічної ефективності ЗВО, оскільки в ринкових умовах вища освіта розглядається як «освітня послуга», що підкреслює платність характеру її надання, не знижуючи суспільної значущості.

Зазначене вимагає врахування в процесі формування державної фінансової політики у сфері вищої освіти та науки необхідності забезпечення таких основних умов:

- забезпечення доступу до вищої освіти для різних верств населення;
- розширення фінансової автономії ЗВО шляхом диверсифікації джерел фінансування через реалізацію механізму державно-приватного партнерства (ДПП);
- створення стимулів для залучення роботодавців до процесу фінансуванні вищої освіти та науки;
- створення умов для широкого застосування практики комерційного освітнього кредитування.

Сучасна ситуація на ринку освітніх послуг України характеризується високим рівнем конкуренції, що обумовлюється незабезпеченістю пропозиції платоспроможним попитом. Забезпечення якості вищої освіти в Україні вимагає стимулювання саме нецінової конкуренції між вітчизняними ЗВО. Ефективними інструментами такої конкурентної боротьби є престижність навчання, високі позиції в національних та міжнародних рейтингах

університетів, що формуються на основі забезпечення високого професійного рівня науково-педагогічного персоналу; належного стану матеріально-технічної бази ЗВО; розповсюдженості інформації про ЗВО, в т.ч. в мережі інтернет; рівня розвитку інфраструктури, наявності власних історій, традицій, корпоративної культури. Так, аналіз інформації про результати вступу у 2018 році [1] показав, що більшість заяв абітурієнтів надійшли до найбільш популярних ЗВО України. Це дозволяє зробити висновок про необхідність оптимізації чисельності ЗВО, можливими напрямками якої об'єднання декількох ЗВО (злиття) або приєднання ЗВО-аутсайдерів ринку освітніх послуг до лідерів.

Слід також зазначити, що за умов превалювання серед мотивів абітурієнтів мотиву успішного працевлаштування, важливим напрямом підвищення популярності серед абітурієнтів окремих ЗВО та вищої освіти в цілому є забезпечення випускників ЗВО гідною роботою, що вимагає поширення практики співпраці ЗВО з іншими економічними суб'єктами, зокрема, на основі використання механізму державно-приватного партнерства. Розвиток взаємовідносин ЗВО з іншими економічними суб'єктами (роботодавцями) також є важливим аспектом державної фінансової політики у сфері вищої освіти та науки. Необхідність тісної співпраці та інтеграції ЗВО з підприємницькими структурами обумовлюється рядом чинників, а саме:

- безпосередня залежність конкурентоспроможності та економічної безпеки ЗВО від перспектив працевлаштування для його випускників;
- зацікавленість роботодавців у підготовці компетентних фахівців, обумовлена дефіцитом на ринку праці представників окремих професій;
- вмотивованість студентів (абітурієнтів) щодо здобуття вищої освіти з метою успішного працевлаштування;
- забезпечення відповідності освітніх програм потребам роботодавців, що сприятиме зниженню рівня незбалансованості системи вищої освіти та ринку праці.

В цілому, співпраця ЗВО з іншими економічними суб'єктами сприяє більш повному задоволенню інтересів зацікавлених сторін – ЗВО, роботодавців, студентів, суспільства в цілому. Використання механізму ДПП є доцільним в процесі реалізації стратегічних проєктів

пріоритетного характеру, які повинні відповідати соціально-економічній політиці держави та бути частиною галузевої стратегії [2, с. 2].

Особлива роль при реалізації проектів ДПП (оцінювання економічної ефективності та соціальної результативності, стимулювання, контроль, управління ризиками) належить державі. З огляду на це, в умовах підвищення фінансової автономії ЗВО, обов'язковою складовою державної фінансової політики у сфері вищої освіти та науки має стати сприяння реалізації проектів ДПП.

Бюджетне фінансування вищої освіти забезпечує, в першу чергу, досягнення таких соціальних цілей, як надання можливості отримати вищу освіту найбільш успішним у навчанні абітурієнтам та пільговим категоріям населення і потребує значних витрат бюджетних коштів. Саме механізм державно-приватного партнерства має стати доповненням до бюджетного фінансування вищої освіти (державного замовлення), оскільки дозволить реалізувати державну політику у напрямі забезпечення відповідності системи вищої освіти потребам економіки.

Використання переваг державно-приватного партнерства при формуванні і реалізації державної фінансової політики у сфері вищої освіти та науки дозволить наблизити систему вищої освіти до реального сектора економіки, диверсифікувати джерела фінансування вищої освіти та науки, підвищити ефективність працевлаштування випускників ЗВО, забезпечити роботодавців компетентними працівниками.

Для успішної реалізації проектів ДПП, необхідно забезпечити виконання таких умов:

- удосконалення системи мотиваційних механізмів для залучення підприємницьких структур до партнерства у сфері вищої освіти;
- удосконалення нормативно-правового забезпечення, яким регулюються відносини у сфері ДПП, з метою надання бізнес-партнерам гарантій та пільг, у тому числі податкових;
- удосконалення підходів до управління ризиками проектів ДПП (бізнес-ризиками, ризиками держави як регулятора відносин ДПП та держави як партнера по взаємодії, суспільно-соціальними ризиками).

Фінансування дії механізму державно-приватного партнерства може відбуватися за рахунок таких альтернативних джерел як: бюджетні кошти, кошти юридичних осіб (приватних партнерів), кредитні ресурси, поєднання яких підвищує ефективність використання бюджетних коштів, забезпечує зацікавленість в ефективності державно-приватного партнерства всіх суб'єктів (держави, приватних партнерів, фінансово-кредитних установ, студентів), дозволяє долучити до регулювання та координації освітнього процесу професіоналів, що мають досвід роботи у відповідній галузі економіки.

З метою удосконалення механізму фінансування національної системи вищої освіти, зокрема переходу на багатоканальне фінансування,

Міністерству освіти та науки України спільно з Національним банком України необхідно розробити комплекс взаємопов'язаних заходів, основними з яких є:

1) розробка моделі фінансування закладів вищої освіти на засадах солідарної участі держави, приватного сектора та громадян шляхом розвитку державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти та науки для залучення бізнесу до процесів фінансування та інвестування в освітню сферу, що вимагає створення (удосконалення) відповідного нормативно-правового, фінансового та кадрового забезпечення процесу реалізації проектів державно-приватного партнерства;

2) сприяння розвитку в Україні пільгового та комерційного освітнього кредитування з метою розширення фінансових можливостей абітурієнтів (студентів) та інвесторів (приватних партнерів) у сфері вищої освіти та науки в умовах посилення нецінової конкуренції між ЗВО шляхом:

- популяризації програм комерційного освітнього кредитування;
- формування адекватного сучасним вимогам організаційного та правового забезпечення процесу кредитування з метою визначення найефективнішої для України системи освітнього кредитування;
- забезпечення зацікавленості комерційних банків у наданні освітніх кредитів;

3) створення за рахунок бюджетних коштів спеціального централізованого фонду підтримки студентського кредитування (ЦФПСК), що дозволить: здійснювати повернення одержаного кредиту випускниками ЗВО як довгострокової позики при невисокій процентній ставці; проводити індексацію студентських кредитів з урахуванням темпів інфляції; дотримуватися нормативного співвідношення розміру студентського кредиту на соціально-побутові та інші послуги з величиною прожиткового мінімуму.

В цілому, досягнення визначених цілей розвитку вищої освіти в Україні вимагає формування виваженої державної політики щодо управління освітою, яка має сприяти участі вітчизняних ЗВО у глобалізаційних та ринкових процесах при збереженні некомерційних принципів функціонування системи освіти на основі постійного контролю даних процесів з боку держави.

Література

1. ТОП-30 найпопулярніших вишів серед абітурієнтів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/consultations/61441/>. – Дата останнього звернення: 10.11.2018 р. – Назва з екрану.

2. Джефри Делмон. Государственно частное партнерство в инфраструктуре: практическое руководство для органов государственной власти [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.fa.ru/org/chair/gchp/Documents/biblio/Делмон%20public_private_partner.pdf. – Дата последнего обращения: 05.08.2019. – Название с экрана.